

Raffaella Cribiore: *The School of Libanius in Late Antique Antioch.* Princeton University Press, 2007.

av Lars Rydbeck

Professor Cribiore vid Columbia University (nu vid New York University) är en av dessa formidabla kvinnliga forskare, av vilka det f.n. verkar gå tretton på dussinet i Amerika. Hon har i sina tidigare arbeten varit intresserad av pagan och kristen paideia i det hellenistiska och romerska Egypten (*Gymnastics of the Mind*, 2004).

Till Cribiores förtjänster hör fr.a. att hon behärskar latin och grekiska tillräckligt bra för att vara i stånd att självständigt läsa de texter som hon baserar sin idéhistoriska forskning på. Att hon dessutom läser italienska, franska och tyska stärker naturligtvis hennes forskningskapacitet.

I föreliggande bok har hon läst allt av retorikern och kulturkritikern Libanios (314 – ca 393), vilket redan det måste anses vara en bragd med tanke på den litterära kvarlåtenskapens väldiga omfång (12 volymer i Foersters normgivande edition 1903 – 1927).

Min egen lärare i grekiska Albert Wifstrand hade tre grekiska författare som han betecknade som svåra. Libanios var en av dem. De andra två var aposteln Paulus och byzantinaren biskop Arethas.

The School of Libanius ger en rundmålning av den politiska och kulturella verksamheten i 300-talets Antiokia. Många har försökt skildra den tiden tidigare: Petit 1955, Festugière 1959, Downey 1963 och Norman 2000. Norman har också givit ut ett urval ur Libanios skrifter i tre Loeb-band (talen och breven). Separat har han ederat och översatt den s.k. Självbiografin.

Ändå får man säga, att Cribiore åstadkommer något originellt. Hon koncentrerar sig nämligen på vad Libanius brev från två perioder (355-365 och 388-93, från mitten resp. slutet av hans karriär) har att säga om hans verksamhet som lärare i retorik i Antiokia, dvs lärare i det ämne (eller den ämnesgrupp) som förde in eleverna på lysande ämbetsmannabanor. När det gäller eleverna Johannes (Chrysostomos), Theodoros (från Mopsuestia), Basilios (den Store) och Gregorios (från Na-

zianz) förde som bekant lärdomarna från Libanios fram dem till ledande positioner inom det sena 300-talets kyrka.

Cribiore publicerar i ett appendix översättningar av ca 200 brev. Dessa brev kommenteras på olika sätt boken igenom och är framställningens ryggrad. Tidigare hade vi ca 100 översatta brev i Festugières bok om Antiokia. Hon uttalar sig negativt om Festugières insats som översättare, vilket måste skyllas på den unge forskarens lust att hävda sig. Hon menar, att hon själv översätter närmre grekiskan men har trots det inte mycket att säga om det affekterade och lite spinösa i Libanios grammatik och språkbehandling.

Breven är för det mest skolrapporter hem till elevernas föräldrar. Föräldrarna måste hållas vid gott mod; det var ju de som betalade honorar och inackorderingsavgifter. Ofta blev eleverna kvar hos Libanios i flera år. Här kommer två brev till morfar Hierakion. Tyvärr trycker Cribiore inte av det grekiska originalet, något som faktiskt förminskar bokens värde och användbarhet. Att sitta med 1544 brev på datorskärmen är inget vettigt substitut, åtminstone inte för den här anmälaren.

601.

Ἱερακίῳ.

(1.) Ὁ τῆς παιδός σου παῖς τοιοῦτός ἐστιν, οἷον εὕξαιτο ἂν ὁ πάππος, λόγων ἐραστής, σωμάτων οὐκ ἐραστής, θράσους ἀφεστηκώς, ἐπιεικεία φίλος, ἀρέσκων ἐμοί, τοὺς ἐταίρους ἐξημμένους. (2.) ταῦτα αὐτῷ συνειδώς σιγᾶν οὐκ εἶχον. ἐγὼ γὰρ οἶδα μὲν κατηγορήσαι νέων ἕξω κόσμου φερομένων, οἶδα δὲ ἐπαινέσαι μένοντας ἐν τῷ τεταγμένῳ. (3.) τὸν οὖν Διόφαντον τοῦτον ἕνα τῶν ἂν χρῆ ποιοούντων εὐρῶν ἡγησάμην ἄδικον μὴ καὶ τῷ πάππῳ τὴν ἀκοήν εὐφρᾶναι.

Cribiore 62. Foerster 601 (år 357): Till Hierakion

1. Din dotterson är sådan som hans morfar skulle önska: han är en älskare av välta-
lighet men inte en älskare av kroppar; han avhåller sig från fräckhet och iakttar
decorum; han behagar mig och står på mycket god fot hos sina vänner. 2. När jag

lade märke till detta hos honom, kunde jag inte förhålla mig tyst. För jag vet hur man skall kritisera pojkar som inte uppför sig ordentligt, men jag vet också hur man skall berömma dem som håller sig till spelreglerna. 3. Eftersom jag fann, att Diophantos är en av dem som gör vad de bör göra, så tänkte jag att det inte var orätt att glädja också morfars öra.

766.

Ἱερακίῳ.

(1.) Τοιοῦτος ἦν ἐκ παιδὸς ὁ Διόφαντος· σώφρων, ἐπιεικής, ἐθελουργός, τοῖς βελτίστοις ἀρέσκων. εἰ οὖν εἰς τὸ αἷμα τῆς ἀρετῆς τὸ πλεον ἔρχεται, σοὶ δεῖ τὴν χάριν ἔχειν καμὲ καὶ Διόφαντον, ὃς τὰ σὰ καλὰ διὰ μέσης τῆς μητρὸς ἐδέξατο.

(2.) εἶναι μὲν οὖν αὐτὸν εἰς ἐμὲ χρηστὸν καὶ ἔσεσθαι πιστεύω· ποιείσθω μέντοι πρὸς ἐμὲ τὰς ἀμοιβὰς ἀπὸ τοῦ πειρᾶσθαι λέγειν, τῶν δ' ἄλλων ἀφείσθω φροντίδων.

Cribiore 63. Foerster 766 (år 362): Till Hierakion. (Hade dottersonen verkligen vistats fem år i Libanios skola?)

1. Sådan var Diophantos alltsen barnsben: klok, juste, arbetsvillig och omtyckt av de bästa. Om mycket av hans duglighet beror på blodsarvet, så måste både Diophantos och jag vara tacksamma mot dig, eftersom han ärvde dina goda egenskaper genom sin mor. 2. Jag tror att han är och kommer att vara god mot mig, men låt honom göra en återbetalning till mig genom att han prövar på att framföra deklamationer (gr. λέγειν) och låt honom känna sig fri från alla andra omsorger.

Det är inte lätt att helt förstå, hur förmågan att tala väl betydde allt för dem som ville göra karriär i den tidens *civil service*. Även för dem som aspirerade på högre tjänster inom kyrkan var förmågan att tala väl Alpha och Omega. Detta senare är något lättare att förstå för oss i dag.

Den stora vändpunkten i Libanios liv var bekantskapen med den blivande kejsar Julianos. Hedningen Libanios hoppades helt säkert på en pagan renässans. Därav blev som bekant intet. Den som inte vet så mycket om kejsar Julianos rekommenderas att läsa Gore Vidals fina och i fråga om historiska fakta pålitliga roman om Julianos från 1964. Cribiore tar inte upp den i sin litteraturlista men det gör Norman i bibliografin i Loeb-upplagan. Heder åt honom!

Libanios sista två decennier i Antiokia blev inte lyckliga. Han blev alltmer marginaliserad och *der Welt abhanden gekommen*. Hans kommentarer i tal, brev och i den s.k. Självbiografin är bittra. Läs t.ex. tal nr 2 "Till dem som kallade honom tröttsam" (*πρὸς τοὺς βαρὺν αὐτὸν καλέσαντας*).

Böcker som Cribiores kommer inte till i ett vacuum utan förutsätter ett levande universitet och kollegor med vida horisonter. Hösten 2004 tillbragte hon vid Institute for Advanced Study i Princeton. Där kunde hon också beundra och inspireras av en vacker mosaik från Antiokia.

Jag undrar vad Cribiore skulle säga om det Institut för Avancerade Studier som just nu skapas på ruinerna av den gamla Klassiska Institutionen i Lund, där Martin P. Nilssons ande fortfarande levde under min studietid. I detta *House of Excellence* (alltså f.d. Klassiska Institutionen och Antikmuseet) skall enligt *Rector Magnificus* Göran Bexell och hans rådgivare sitta toppforskare inom alla discipliner och befrukta varandras tänkande.

Martin P. Nilsson grundade i början av förra århundradet universitetsämnet Klassisk Fornkunskap och Antikens Historia. Kultur- och idéhistorikern Raffaella Cribiore verkar med stor framgång - utan att känna till denna ämnesbenämning - innanför detta ämnes numera enbart symboliska murar.